
Osapuolet:

██████████

██████████

Määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen irtisanominen enneaikaisesti olosuhteiden muuttuessa**Lautakunnan ratkaisu**

Lautakunta ei suosita hyvitystä perusteluista tarkemmin ilmenevin perustein.

Asiaselostus ██████████ (kuluttaja) teki 14.10.2022 ██████████:n (elinkeinonharjoittaja, sähkönmyyjä) kanssa kiinteähintaisen sähkönmyyntisopimuksen kahden vuoden määräajaksi siten, että sopimuskausi alkoi 1.11.2022. Sopimuksen mukaan energiamaksu on 27,10 senttiä kilowattitunnilta ja perusmaksu 1,50 euroa kuukaudessa. Asiassa on kysymys siitä, millä ehdoilla kuluttaja voi irtisanoa määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen kesken sopimuskauden ja johtaako ehtojen soveltaminen kohtuuttomuuteen olosuhteiden muuttuessa sopimuksen tekemisen jälkeen.

Hakijan vaatimukset perusteluineen

Kuluttaja haluaa lopettaa määräaikaisen sähkösopimuksensa, koska tilanne sähkömarkkinoilla on olennaisesti muuttunut. Kuluttaja katsoo, että määräaikaisen sähkösopimuksen irtisanomissakko on kohtuuton. Syksyllä 2022 sopimusta tehtäessä kuluttaja ei nähnyt muuta vaihtoehtoa kuin ottaa vastaan sähkönmyyjän tarjoama määräaikainen sopimus.

Kuluttaja toteaa, että ratkaisupyyntöä tehtäessä ehtojen mukainen sopimussakon summa olisi noin 5 800 euroa. Kyseessä on siis yli 100 prosentin korotus sopimussakkoon, kun sitä verrataan kuluttajan aikaisempaan myyntisopimukseen, jossa sopimussakko oli 50 euroa. Kun sähkön myyntihinta nousee 3,99 sentistä 27,1 senttiin kilowattitunnilta, eli 6,8 kertaiseksi, sopimussakko voisi kasvaa samassa suhteessa, jolloin se olisi 340 euroa.

Kuluttaja katsoo, että sopimusehdot ja sopimussakko ovat kohtuuttomia, kun kaikki riskit säilytetään asiakkaan harteille. Sopimusta tehtäessä kukaan ei voinut arvata, miten sähkön hinta jatkossa käyttäytyy. Kysymys on perushyödykkeestä, johon kaikilla pitäisi olla varaa. Sopimusta tehtäessä oli valittavana vain huonoja vaihtoehtoja, tässä tapauksessa ei ollut mahdollista valita kuin pörssisähkön ja nyt sovitun Louna TPK-sähkösopimuksen välillä. Myöskään muista sähkönmyyntiyhtiöistä ei tuolloin saanut kuin pörssisähköä. Kuluttajia peloteltiin pörssisähkön hinnan nousulla jopa yhteen euroon kilowattitunnilta. Pakon edessä kuluttajan piti suostua kiskurihintaan. Monet muut sähköyhtiöt ovat tulleet asiakkaitaan vastaan kalliissa määräaikaisissa sopimuksissa.

██████████ sähkönmyynti oli vuonna 2022 vahvasti tappiollista. Tulos ei puhu sen puolesta, että sähköä olisi etukäteen ostettu pitkäksi aikaa ja jos näin on tehty, se on tapahtunut kalliimmalla kuin asiakkailta perittävä hinta. Mikäli näin on, on kohtuutonta säilyttää yrityksen tappiollinen sähkön osto kokonaisuudessaan asiakkaan harteille. Yrityksen

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahloth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023

toimitusjohtaja totesi 29.3.2023 Turun Sanomissa, että TPK:n sopimus on [REDACTED] ensimmäisenä vuonna tappiollinen ja vasta toisena vuonna hinta tasaantuu. Miten tässä toteutuu se, että määräaikaisen sopimuskauden hinta määräytyy sopimuksen tekohetkellä?

Elinkeinonharjoittajan vastaus perusteluineen

Sähkönmyyjä vastustaa kuluttajan vaatimuksia ja katsoo, että määräaikaiseen sähkönmyyntisopimukseen sovellettavaksi sovittu sopimussakko on kohtuullinen.

Kuluttaja teki määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen Louna TPK-yleissähkö -tuotteesta, joka liittyy omakotitaloyhdistyksen jäsenilleen kilpailuttamaan määräaikaiseen kahden vuoden sähkönmyyntisopimukseen. Sopimukseen sovellettavien sähkönmyyntiehtojen (SME 2014) kohdan 10.3 mukaan, jos määräaikainen myyntisopimus muuten kuin kohdissa 10.2.1-10.2.5 mainituissa tilanteissa päättyy käyttäjistä johtuvasta syystä ennen määräaikaa, on myyjällä oikeus periä käyttäjältä kohtuullinen sopimussakko, jos siitä ja sen määrästä on yksilöllisessä myyntisopimuksessa erikseen sovittu.

Kuluttajan yksilöllisen myyntisopimuksen ehtoissa todetaan, että mikäli asiakas yksipuolisesti haluaa purkaa sopimuksen kesken sopimuskauden, on siitä sovittava myyjän kanssa. Tässä tapauksessa asiakkaalta veloitetaan määräaikaisen sopimuksen määräajan umpeutumiseen asti kuuluvat perusmaksut ja vuosienusteen (vuosienuste arvioidaan asiakkaan toteutuneen kulutuksen mukaisesti) mukaiset energiamaksut sekä mahdollisista asiakkaalla olevista lisäpalvelutuotteista muodostuneet kulut. Määräaikaista sopimusta ei siten voi purkaa kesken sopimuskauden, elleivät sopimusehdot sitä tietyssä erityistilanteessa mahdollista. Määräaikainen sopimus sitoo molempia osapuolia koko määräajan.

Mikäli sähkönmyyntisopimuksessa ei olisi sovittu sopimusrikkomuksen varalle sopimussakosta, tarkoittaisi se sitä, että kuluttajan tulisi päättäessään määräaikaisen sopimuksen ilman perustetta kesken sopimuskauden maksaa sopimuskumppanille eli [REDACTED] vahingonkorvausta siitä vahingosta, joka [REDACTED] sopimuksen ennaaikaisesta päättymisestä aiheutuu. Sopimussakon etuna vahingonkorvaukseen on se, että sen määrä on paremmin ennakoitavissa kuin todellisen aiheutuvan vahingon määrä, joka selviää yleensä vasta jälkikäteen.

Tässä tapauksessa ei sähkönmyyjän käsityksen mukaan ole kyse mistään SME 2014 ehtojen kohtien 10.2.1-10.2.5 mukaisesta erityistilanteesta, jossa asiakas voisi purkaa sähkönmyyntisopimuksen ilman korvausvelvollisuutta sähkönmyyjälle, vaan ratkaisupyyntöön hakija haluaisi purkaa sähkönmyyntisopimuksensa tilanteessa, joissa purkaminen on mahdollista ainoastaan asiasta erikseen sopimalla ja maksamalla [REDACTED] sopimuksen mukainen sopimussakko.

Kuluttajan sähkönmyyntisopimus tehtiin lokakuussa 2022, jolloin energiamarkkinoiden olosuhteet olivat muuttuneet merkittävästi aiemmista vuosista. Sähkönmyyntihintoihin vaikuttivat muun muassa sähköntuotannossa käytettävien polttoaineiden kuten maakaasun ja kivihiilen hintoihin kohdistuneet voimakkaat nousupaineet Ukrainan sodan johdosta. Energiamarkkinaan vaikuttivat myös Venäjän Eurooppaan kohdistamat vastapakotteet maakaasun toimituksen osalta. Edelleen sähkön hankinnan suojaukseen käytettävien johdannaistuotteiden hintataso kohosi poikkeuksellisen nopeasti ja jyrkästi. Kokonaistilanne oli syksyllä 2022 siten sellainen, että sähkönmyyntihinnat olivat koko sähkömarkkinalla paljon korkeammat aiempiin vuosiin nähden.

Kuluttajat voivat valita sähkömarkkinoilta toistaiseksi voimassa olevia sähkönmyyntisopimuksia tai määräaikaisia sähkönmyyntisopimuksia. Määräaikaisella

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahlroth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023

sopimuksella asiakas saa suojaa sovitusta kiinteästä hinnasta, vaikka hinta markkinoilla nousisi. Sen vastapuolena on se, että mikäli hinta markkinoilla laskee, voi sovitettu kiinteä hinta osoittautua korkeammaksi kuin se olisi ollut jossain muussa sopimustyyppissä. Vastaavasti toisissa sopimustyypeissä (kuten pörssisähkö) ei asiakkaalla välttämättä ole mitään suojaa hinnannousua vastaan, mutta toisaalta asiakas hyötyy suoraan alhaisemmista hinnoista hintojen sähkömarkkinoilla muuttuessa alaspäin.

Sähkönmyyjä kertoi kuluttajalle toimittamassaan Louna TPK-yleissähkö -tuotetta koskevassa tarjouksessa, että mikäli kuluttaja ei halua tehdä uutta määräaikaista sopimusta vanhan määräaikaisen sopimuksen päättyessä, taataan sähkön keskeytyksetön toimittaminen automaattisesti uudella Louna Tunti-sopimuksella, joka perustuu energian spot -hintoihin. Sähkönmyyjän tarjoamien määräaikaisten ja toistaiseksi voimassa olevien tuotteiden lisäksi kuluttajalla oli mahdollisuus valita sähkömarkkinoilta muiden sähkönmyyjien määräaikaista tai toistaiseksi voimassa olevia sähkönmyyntisopimuksia.

Sähkönmyyjä on riippuvainen sähköpörseistä hankkiessaan sähköä ja sähkönhankinnan suojauksia sähkötuotteilleen. Näin ollen sen lisäksi, että sähkömarkkinalla yleinen hintataso on noussut, ovat nousseet hinnat vaikuttaneet suoraan siihen markkinahintaan, jolla sähkönmyyjä pystyy myymään sähköä edelleen asiakkailleen. Esimerkkinä sähköpörseistä ovat Nordpool ja Nasdaq Commodities, joiden kautta sähkönmyyjä hankkii kaiken myymänsä sähkön ja hankkii pääosan suojaustuotteista asiakkaille myymänsä sähkөөn.

Myynnin suojaus, joka määrittelee hankittavan sähkön kustannuksen, tehdään etukäteen ennustettavalle myynnin määrälle, sille asiakasryhmälle, jonka arvioidaan ostavan sähköä kyseisen ajan. Kun on kyseessä määräajan voimassa oleva sähkönmyyntituote, hankinta ja suojaus tehdään koko ennustettavalle sähkökäytölle koko sopimuskaudelle futuurimarkkinoilta niin pian kuin mahdollista, kun on selvää, mikä tulee olemaan asiakkaiden sopimuskanta. Määräaikaisen sopimuskauden hinta määräytyy sopimuksen tekohetken markkinahinnasta. Silloin sähköä hankintaan markkinalta lukittuun hintaan niille asiakkaille, joille on sovitettu myytävän sähköä koko määräaikaisen kauden.

Sähkönmyyjän sähkön hankintahinta ei siten muutu, vaikka päivittäismarkkinan hintataso olisi alhaisempi tai korkeampi määräaikaisen sopimuksen voimassaoloaikana. Tarkoituksena tällä toimintamallilla on mahdollistaa sähkön myyminen asiakkaalle sovitulla hinnalla koko sopimuskauden, vaikka markkinahinta nousisi kuinka korkealle tahansa sovitettuun hintaan nähden. Lisäksi tämä toimintatapa ylipäättään yleisellä tasolla mahdollistaa määräaikaisten sähkönmyyntisopimusten tarjoamisen asiakkaille.

Tässä tapauksessa asiakasmäärä ja arvioitu kulutus oli ennalta tiedossa, kun kyseessä oli määräaikainen sopimustyyppi. Sähkönmyyjä on hankkinut sähkömarkkinoilta suojauksineen koko hankittavan sähkön tämän sopimuksen kahden vuoden sopimuskaudelle eli ajalle 1.11.2022–31.10.2024. Sähkönmyyjä ei voi perua omaa hankintaansa. Siten vaikka päivittäisellä tunneittain muuttuvalla sähkömarkkinalla (pörssisähkö) toteutuneet hintatasot ovatkin tulleet alkuvuonna 2023 alaspäin, kiinteähintaisten sopimusten osalta sähkönmyyjän omat hankintahinnat ovat edelleen kiinteät, kuten ne ovat kiinteät määräaikaisten sopimusten asiakkaillekin.

Kuluttajan määräaikainen sähkönmyyntisopimus tehtiin energiamaksuhinnalla 27,10 snt/kWh koko sopimuskaudelle. Sähkönmyyjän tarjoama hinta perustui kyseisen ajankohdan markkinahintaan ja se on vertailukelpoinen muiden markkinoilla olevien vastaavien tuotteiden kanssa sopimustekohetkellä. Louna TPK -yleissähkö -tuotteen sopimusehtojen sopimussakko on sellaisenaan otettu sopimusehtoihin tuotetyypin etukäteisesti koko

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahlroth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023

sopimuskaudelle tehtävän sähkön hankinnan ja suojauksen vuoksi. Jos asiakkaat purkaisivat määräaikaista sopimuksia ilman perustetta kesken sopimuskauden, aiheutuisi etukäteisen hankinnan ja suojauksen vuoksi tästä sähkönmyyjälle merkittäviä tappioita suorien kulujen muodossa. Mikäli tuotteen sopimusehtoihin ei olisi otettu sovellettavaksi sopimussakkoa, olisi asiakas tällaisessa tilanteessa velvollinen maksamaan etukäteisen purun johdosta todellisen aiheutuvan vahingon, jonka määrä voisi olla sopimussakkoa korkeampi.

Kuluttajan aikaisemmassa sähkönmyyntisopimuksessa sopimuskaudelle 1.11.2020–31.10.2022 energiamaksu oli 3,90 snt/kWh koko sopimuskaudelle. Kyse oli vanhasta Louna TPK -tuotteesta. Vanhan sähkösopimuksen sopimussakkoa koskeva ehto oli toisenlainen kuin sähkönmyyjän nykyisissä määräaikaissa sopimuksissa. Tuolloin ehtojen mukaan sopimussakko veloitettiin palveluhinnaston mukaisesti, jos asiakas irtisanoi sopimuksen päättämään ennen määräaikaan. Sopimusehto oli mahdollinen vanhoissa sopimuksissa, sillä ennen vuonna 2022 tapahtuneita sähkönmyyntihintoihin voimakkaasti vaikuttaneita tapahtumia sähkönmyyntihinnat pysyivät vuosikymmeniä hyvin vakaina. Tuolloin määräaikaisten sopimusten purkamisesta kesken sopimuskauden aiheutuneet vahingot olivat merkittävästi eri tasolla kuin syksyn 2022 markkinatilanteessa.

Vaikka sopimussakko vanhoissa sopimustyypeissä oli alhaisempi, eivät asiakkaat halunneet päättää sopimuksiaan ennaikaisesti, koska määräaikainen sopimus osoittautui heille edulliseksi sähkömarkkinan silloiseen kehitykseen nähden. Kysymys nousi esiin vasta alkuvuodesta 2023 markkinatilanteen kulkiessa tunneittain muuttuvalla sähkömarkkinalla alaspäin. Mikäli pörssisähkön hinta olisi pysytellyt määräaikaisten sopimusten kiinteää hintaa korkeammalla tasolla, tuskin monikaan haluaisi ennakollisesti päättää omaa määräaikaista sopimustaan.

Kuluttajan nykyisen sopimuksen Louna TPK-yleissähkö -tuotteen sopimussakko on samalla tasolla, jolla olisivat korvattavat vahingot, mikäli sopimussakosta ei olisi sovittu. Sopimussakko on siten kohtuullinen erityisesti ottaen huomioon vielä sekä sähkön markkinahinta sopimuksen tekohetkellä, sovittu sähkönmyyntihinta, sovitun sähkönmyyntihinnan hankkimiseksi ja suojaamiseksi ja muutoin sopimuksen täyttämiseksi sähkönmyyjän puolella suoritetut toimenpiteet, määräaikaisten sopimusten ennakollisen päättämisen mahdollinen ajankohta, sekä muut olosuhteet sähkömarkkinoilla.

Koska energiamarkkinan tilanne syksyllä 2022 oli hintojen osalta selkeästi korkeampi kuin aikaisempina vuosina, ja tilanne on monille asiakkaille sen vuoksi vaikea, on sähkönmyyjä joutanut sopimusehdoistaan noudattamalla käytäntöä, jossa asiakkaalta vaadittavan sopimussakon määrää on pienennetty ja asiakkaan maksettavaksi on vaadittu vain sähkönmyyjälle sopimuksen ennaikaisesta päättymisestä aiheutuneet tappiot ilman mitään katetta tai perusmaksuja. Sovitun, kohtuullisen sopimussakon määrää on siten entuudestaan leikattu asiakkaan halutessa ennaikaisesti vaihtaa sopimuksensa toiseen.

Ratkaisun perustelut

Sähkömarkkinalain säännökset

Sähkömarkkinalain 89 §:n mukaan liittymissopimus, sähköverkkosopimus ja sähkönmyyntisopimus voidaan tehdä olemaan voimassa toistaiseksi tai määräajan.

Toistaiseksi voimassa oleva sopimus päättyy purkamisen tai irtisanomisen johdosta. Määräaikainen sopimus päättyy määräajan umpeuduttua. Jos liittynä tai loppukäyttäjänä on kuluttaja, hän saa kuitenkin irtisanoa myös määräaikaisten liittymis- ja sähköverkkosopimuksen samalla tavalla kuin toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen.

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahloth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023

Toistaiseksi voimassa olevat sähköverkkosopimus ja sähkönmyyntisopimus päättyvät ilman eri toimenpiteitä, kun kyseistä sähkönkäyttöpaikkaa koskeva liittymissopimus päättyy.

Sähkömarkkinalain 92 §:n mukaan vähittäismyyjä ei saa irtisanoa sähkönmyyntisopimusta, kun toimitusvelvollisuuden piiriin kuuluva loppukäyttäjä on kuluttaja. Toimitusvelvollisuuden piirissä olevan muun sähkönmyyntisopimuksen vähittäismyyjä saa irtisanoa vain, jos sopimuksen pitäminen voimassa on lainsäädännön muutoksen tai olosuhteiden olennaisen muutoksen takia hänen kannaltaan kohtuutonta.

Sähkönmyyntisopimuksen irtisanomisaika on loppukäyttäjälle kaksi viikkoa ja vähittäismyyjälle kolme kuukautta. Toimitusvelvollisuuden ulkopuolella olevan sopimuksen irtisanomisaika on vähittäismyyjälle kaksi viikkoa.

Jos kuluttajan kanssa on tehty määräaikainen sähkönmyyntisopimus kahta vuotta pitemmäksi ajaksi, kuluttaja saa kahden vuoden kuluttua irtisanoa sopimuksen samalla tavalla kuin toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen.

Tämän pykälän 1 ja 2 momentin säännöksistä ei saa poiketa toimitusvelvollisuuden piirissä olevan loppukäyttäjän vahingoksi.

Sovellettavat yleiset sopimusehdot

Energiateollisuus ry:n suosittelemien sähkönmyyntiehtojen (SME2014) kohdan 10.2. mukaan määräaikainen myyntisopimus päättyy määräajan umpeuduttua tai purkamisen johdosta, jollei kohdista 10.2.1-10.2.5 muuta johdu.

Sähkönmyyntiehtojen kohdan 10.2.4. mukaan kumpikin sopijapuoli saa kuitenkin aina irtisanoa kahden viikon irtisanomisajoin määräaikaisen myyntisopimuksen käyttöpaikan vaihtuessa toiseksi esimerkiksi käyttäjän muuton takia, jollei muuta ole sovittu.

Sähkönmyyntiehtojen kohdan 10.2.5. mukaan kuluttaja saa irtisanoa määräaikaisen myyntisopimuksen, jos kuluttajan sähkönkäytön tarve on olennaisesti muuttunut kuluttajan vakavasta sairastumisesta, lähiomaisen kuolemasta tai näihin rinnastettavista painavista syistä ja jos myyntisopimuksen jatkuminen tällöin on kuluttajan osalta kohtuutonta.

Sähkönmyyntiehtojen kohdan 10.3. mukaan jos määräaikainen myyntisopimus muuten kuin kohdissa 10.2.1—10.2.5 mainituissa tilanteissa päättyy käyttäjistä johtuvasta syystä ennen määräaika, on myyjällä oikeus periä käyttäjältä kohtuullinen sopimussakko, jos siitä ja sen määrästä on yksilöllisessä myyntisopimuksessa erikseen sovittu.

Sähkönmyyntiehtojen kohdan 10.5 mukaan käyttäjällä on oikeus purkaa myyntisopimus, jos sähkönmyynnin aloittaminen on viivästynyt yli vuorokaudella sovitusta ajankohdasta tai sähkönmyynti on ollut keskeytyneenä yli vuorokauden, jollei viivästyksen tai keskeytymisen syynä ole ylivoimainen este tai verkonhaltijasta johtuva seikka.

Sähkönmyyntisopimuksen yksilölliset sopimusehdot

Kuluttajan ja [REDACTED] välisen sähkönmyyntisopimuksen vahvistusilmoituksen sopimusehtojen kohdan 13 mukaan määräaikainen myyntisopimus päättyy määräajan umpeuduttua tai purkamisen johdosta sähkönmyyntiehdot SME 2014 mukaisesti, jollei kohdista 10.2.1 – 10.2.5. sekä 10.5. muuta johdu. Mikäli asiakas yksipuolisesti haluaa purkaa sopimuksen kesken sopimuskauden, on siitä sovittava myyjän kanssa. Tässä tapauksessa asiakkaalta veloitetaan määräaikaisen sopimuksen määräajan umpeutumiseen asti kuuluvat perusmaksut ja vuosiennusteen (vuosiennuste arvioidaan asiakkaan toteutuneen kulutuksen

mukaisesti) mukaiset energiamaksut sekä mahdollisista asiakkaalla olevista lisäpalvelutuotteista muodostuneet kulut. Käyttöpaikan vaihtuessa määräaikaisen sopimuksen voi irtisanoa veloituksetta (muutto). Määräaikainen myyntisopimus päättyy määräajan umpeutumisen jälkeen, toisin kuin SME 2014 kohdassa 10.2.1 on määritelty. Irtisanomisen jälkeen turvaamme asiakkaan sähkön toimituksen kulloinkin voimassa olevalla toimitusvelvollisella sähkönmyyntituotteella.

Sopimusten kohtuullistamista koskevat kuluttajansuojalain säännökset

Sopimukseen sovellettavan kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n (596/2019) mukaan jos sopimuksen ehto on kuluttajan kannalta kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, ehtoa voidaan sovitella, jollei 2 §:stä muuta johdu, tai se voidaan jättää huomioon ottamatta. Sopimuksen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta. Kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, sopimusta tehtäessä vallinneet olot ja, jollei 2 §:stä muuta johdu, olojen muuttuminen sekä muut seikat.

Jos 1 momentissa tarkoitettu ehto on sellainen, että sopimuksen jääminen voimaan muilta osin muuttumattomana ei ole ehdon sovittelun vuoksi kohtuullista, sopimusta voidaan, jollei 2 §:stä muuta johdu, sovitella muiltakin osin tai se voidaan määrätä raukeamaan.

Kuluttajansuojalain 4 luvun 2 §:n mukaan jos 1 §:ssä tarkoitettu sopimusehto on laadittu etukäteen ilman, että kuluttaja on voinut vaikuttaa sen sisältöön, on mainittua pykälää sovellettaessa noudatettava tässä pykälässä säädettyjä rajoituksia.

Jos ehto sopimusta tehtäessä vallinneissa olosuhteissa on ollut kohtuuton, ei ehdon kohtuuttomuutta myöhemmin arvioitaessa saa kuluttajan vahingoksi ottaa huomioon olosuhteiden muuttumista.

Kohtuuton ehto on jätettävä huomioon ottamatta ja sopimus jätettävä voimaan muilta osin muuttumattomana, jos se voi sellaisenaan pysyä voimassa.

Asian arviointi

Asiassa on kysymys siitä, johtavatko sovellettavat sopimusehdot kohtuuttomuuteen kuluttajan halutessa päättää määräaikaisen sopimuksen ennen määräajan päättymistä, kun sopimus on olosuhteiden muututtua tullut kuluttajalle sähkön hinnan osalta epäedulliseksi. Lautakunta arvioi asiaa samassa tilanteessa kuin aikaisemmissa ratkaisuisaan D/1136/39/2022 ja D/2160/39/2023 (annettu 22.6.2023), missä Venäjän hyökkäyssota on vaikuttanut täysin poikkeuksellisella tavalla energiamarkkinoihin.

Kuluttaja haluaa purkaa sopimuksen ja vaatii sopimusehtojen mukaisen sopimussakon sovittelua. Lautakunta käsittää kuluttajan vaatimuksen tarkoittavan sitä, että kuluttaja haluaa irtisanoa määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen ennen sopimuskauden päättymistä ja vaatii samalla sähkönmyyjän sopimusehtojen mukaisen sopimussakon kohtuullistamista. Samalla tavoin lautakunta tulkitsee myös edellä mainitussa yksilöllisissä sopimusehdoissa käytetyn ilmaisun purkamisesta tarkoittavan irtisanomista.

Sähkömarkkinalain 89 §:n ja sähkönmyyntiehtojen kohdan 10.2. mukaan määräaikainen sopimus päättyy määräajan umpeuduttua. Sähkömarkkinalain 89 §:n mukaan kuluttaja-asiakas saa irtisanoa määräaikaisen liittymis- ja sähköverkkosopimuksen samalla tavalla kuin toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen eli ilman syytä, mutta tämä ei kuitenkaan koske sähkönmyyntisopimusta.

Yleisissä sähkönmyyntiehdossa kuluttajalle annetaan oikeus irtisanoa määräaikainen sähkönmyyntisopimus, jos sähkönkäytön tarve on olennaisesti muuttunut vakavasta sairastumisesta, lähiomaisen kuolemasta tai näihin rinnastettavista painavista syistä ja jos myyntisopimuksen jatkuminen tällöin olisi kuluttajan kannalta kohtuutonta. Sähkönmyyntiehdot mahdollistavat sopimuksen irtisanomisen myös käyttöpaikan vaihtuessa esimerkiksi muuton takia. Lisäksi kuluttaja saa pääsääntöisesti purkaa sopimuksen, jos sähkönmyynnin aloittaminen on viivästynyt tai ollut keskeytyneenä yli vuorokauden. Nyt käsiteltävässä tapauksessa ei ole kysymyksessä mikään edellä mainituista, irtisanomis- tai purkuoikeuden kuluttajalle antavista tilanteista.

Lisäksi käyttäjä voi päättää määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen ennen määräaika kohtuullista sopimussakkoa vastaan, jos siitä on yksilöllisessä myyntisopimuksessa erikseen sovittu.

Tapauksessa on sähkönmyyntisopimuksen yksilöllisissä ehdoissa mahdollistettu sopimuksen ennaikainen päättäminen sopimussakkoa vastaan. Sopimussakkona asiakkaalta veloitetaan perusmaksut ja vuosienusteen mukaiset energiamaksut määräaikaisen sopimuksen määrääjän umpeutumiseen saakka. Lisäksi maksettavaksi tulevat mahdollisista lisäpalvelutuotteista muodostuneet kulut.

Sähkönmyyjän yksilöllisten sopimusehtojen mukainen sopimussakko tarkoittaa lautakunnan käsityksen mukaan sitä, että irtisanomistilanteessa kuluttajan maksettavaksi tulee jäljellä olevan sopimusajan mukainen arvioitu sähkönkulutus perusmaksuineen. Sähkönmyyjällä on tällöin oikeus veloittaa kuluttajaa perusmaksuineen sähköstä, jota ei kuluttajalle kuitenkaan toimiteta. Kuluttajan maksuvelvollisuutta ei ehdoissa vähennä se, että sähkönmyyjä voi myydä toimittamatta jäävän sähkön muille asiakkailleen. Lautakunta katsoo, että sopimuksen ennaikaista päättämistä koskeva sopimusehto on kuluttajan kannalta täysin tarkoitukseton ja vahingonkorvausoikeudessa noudatettavan rikastumiskiellon vastainen. Lautakunta pitää sopimusehtoa sellaisenaan kohtuuttomana ja katsoo, että ehto tulee kuluttajansuojalain 4 luvun 2 §:n 3 momentin nojalla jättää sopimussakon määrän osalta huomioon ottamatta.

Kuluttajariitalautakunta on määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen kohtuullisuutta koskevassa täysistuntoratkaisussaan D/2160/39/2023 (annettu 22.6.2023) todennut, että sopimus voi johtaa kohtuuttomuuteen jo sopimuskauden aikana, jos vuositasolla kuluttajan maksaman sähkön hinta on selvästi korkeampi kuin vastaavien sopimusten markkinahinta. Tähän ei vaikuta se, että myöhemmin sähkön hinta mahdollisesti nousee, mikä lieventää tai jopa poistaa sopimuksen kokonaiskohtuuttomuuden. Lautakunta katsoi, että myös määräaikaisen useamman vuoden mittaisen sopimuksen hinnan kohtuuttomuutta on arvioitava sekä vuositasolla että kokonaisuutena. Lautakunta katsoi edelleen, että kohtuullisuusarvioinnissa kuluttajan tekemän määräaikaisen kiinteähintaisen sopimuksen hintaa on verrattava vastaavien sopimuksen voimassaoloaikana tarjottujen määräaikaisten kiinteähintaisen sähkösopimusten hintaan. Myös tällaisten kuluttajan tekemän sopimuksen kanssa rinnasteisten sopimusten hinnat vaihtelevat. Vertailuhinnaksi on lautakunnan kannan mukaan otettava niiden määräaikaisten sopimusten keskihinta, joita sopimuksen voimassaoloaikana on markkinoilla tarjottu.

Edellä mainitussa ratkaisussaan lautakunta katsoi, että jos kuluttajan maksama kiinteä hinta sähköstä johtaa vuositasolla siihen, että hänen maksettavakseen tulee yli 15 prosenttia enemmän kuin samaan aikaan hänen maksettavakseen olisi tullut edellä tavoin lasketulla vertailuhinnalla ja tämä hinnanero on yli 150 euroa, voi sopimus johtaa kohtuuttomuuteen ja sitä tulee pääsääntöisesti sovitella.

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahloth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023

Lautakunta totesi edellä mainitussa ratkaisussaan, että sopimuksen hinnan sovittelulla puututaan sopimukseen lievemmin kuin sopimuksen määräaikaaisuutta koskevan ehdon sovittelulla ja sitä on käytettävä sovittelussa ensisijaisesti, jos sen avulla kohtuuttomuus voidaan poistaa. Sopimuksen määräaikaaisuutta koskevaa kohtuuttomuuteen johtavaa ehtoa voidaan sovittaa, mutta sovittelukynnyksen tulee olla korkeammalla kuin hinnan sovittelukynnyksen.

Nyt käsiteltävässä tapauksessa irtisanomisen edellytyksenä olevaa sopimussakkoehdotta on edellä lausutuun tavoin pidettävä määrän osalta mitättömänä. Tämän vuoksi lautakunta ei voi sovittaa sitä. Sen sijaan lautakunta katsoo voivansa lausua siitä, milloin sopimussakko irtisanomisen edellytyksenä voi ylipäättensä johtaa kohtuuttomuuteen, kun sopimuksen mukainen sähkön hinta on olosuhteiden muuttumisen vuoksi tullut kuluttajalle epäedulliseksi. Lautakunta lausuu näin ollen siitä, milloin kuluttaja pääsääntöisesti voi kohtuuttomuuden vuoksi irtisanoa määräaikaisen sopimuksen ilman sopimussakkoa.

Kuten edellä on todettu, sovittelukynnys on määräaikaaisuutta koskevan ehdon osalta korkeammalla kuin hintaa koskevan ehdon kohdalla. Näin on varsinkin silloin, kun sovittelu johtaa siihen, että kuluttaja voi irtisanoa sopimuksen ilman seuraamuksia. Viitaten myös aikaisemmassa ratkaisussaan D/2160/39/2023 esitettyihin näkökohtiin lautakunta on ottanut määräaikaaisuutta koskevan ehdon kohdalla sovitteluharkinnassaan huomioon seuraavat seikat.

Määräaikaisessa sopimuksessa kumpikin osapuoli voi lähteä siitä, että sopimus on voimassa sovittuun ajan. Tätä luottamusta suojataan, mikä kuluttajan pitää tietää. Kuluttajalla on mahdollisuus irtisanomisen sijasta vaatia sopimuksen hinnan sovittelua. Kuluttaja voi jossain määrin vaikuttaa kuluttamansa sähkön määrään ja sopimuksesta hänelle aiheutuviin kustannuksiin. Kuluttajalla voi olla mahdollisuus valita edullisin kiinteähintainen määräaikainen sopimus markkinoilta. Erityisesti nämä seikat voivat puhua sitä vastaan, että kuluttaja voisi irtisanoa määräaikaisen sopimuksen ilman sopimussakkoa kohtuuttomuusperusteella sen muututtua hänelle epäedulliseksi.

Sähköyhtiö on esittänyt, että se joutuu ostamaan määräaikaisia sopimuksia varten futuurimarkkinoilta sähköä etukäteen sopimushetken hintaan. Sähkönmyyjä ei voi perua omaa hankintaansa. Jos asiakkaat päättäisivät määräaikaisia sopimuksia ilman perustetta kesken sopimuskauden, aiheutuisi tästä sähkönmyyjälle merkittäviä tappioita, ellei sopimussakkoehdotta olisi käytössä tai ellei kuluttaja maksaisi sähkönmyyjälle aiheutuvaa todellista vahinkoa.

Tapaukseen sovellettavan kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n mukaan sopimuksen ehtoa voidaan sovittaa, jos se on kuluttajan kannalta kohtuuton. Kohtuuttomuusarviointi on kokonaisharkintaa. Kuluttajansuojalain mukaista kohtuuttomuutta arvioidaan kuitenkin lähtökohtaisesti lähinnä vain kuluttajan näkökulmasta ja tämän vuoksi arviointi poikkeaa oikeustoimilain 36 §:n mukaisesta kohtuuttomuusarvioinnista. Kuluttajansuojalain mukaisessa kohtuuttomuusarvioinnissa, toisin kuin oikeustoimilain mukaisessa arvioinnissa, sillä mikä sopimusehdon merkitys on toiselle osapuolelle eli tässä elinkeinonharjoittajalle, voi olla pelkästään välillistä merkitystä lähinnä säännöksen mukaisena muuna seikkana. Muunlainen tulkinta olisi kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n sanamuodon vastainen ja vielä kuluttajan vahingoksi. Näin ollen lautakunta katsoo, että sillä sähkönmyyjän esittämällä seikalla, että sähkön markkinahinnan laskiessa sähkön hankintakustannukset eivät alene, ei ole lähtökohtaisesti merkitystä arvioitaessa, johtaako määräaikainen sähkönsopimus kuluttajan kannalta kohtuuttomuuteen. Myöskään sillä, miten sähkönmyyjä on voinut varautua olosuhteiden muuttumiseen markkinoilla, ei ole lähtökohtaisesti merkitystä

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahlroth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023

arvioitaessa kohtuullisuutta kuluttajansuojalain perusteella. Jos sähkömyyjän oma asema muodostuu kohtuuttomaksi sovittelun vuoksi, se voi lähtökohtaisesti vedota oikeustoimilain 36 §:ään sitä tahoa kohtaan, jolta se on sähköhankinnut.

Määräaikaisen sopimuksen irtisanomismahdollisuutta ilman sopimussakkoa puoltaa ensinnäkin se, että sähkössä on kyse välttämättömyshyödykkeestä, joka kuluttajan on joka tapauksessa hankittava. Välttämättömyshyödykkeen hinnan on lähtökohtaisesti oltava kohtuullinen. Kuluttajan asema sopimusosapuolena sähkösopimuksessa poikkeaa tavanomaisesta sopimussuhteesta hänen ollessaan toiseen osapuoleen eli sähkömyyjään nähden selvästi heikommassa asemassa ja sähkösopimus on sähkömyyjän laatima.

Kuluttajan mahdollisuudet arvioida etukäteen sähköhinnan kehitystä ja hallita sen vaihteluista aiheutuvaa riskiä ovat huonommat kuin sähkömyyjällä. Tässä tapauksessa sähköhinnan hintakehitys on ollut vuodesta 2022 lähtien täysin odottamaton ja poikkeuksellinen Venäjän Ukrainaan tekemän hyökkäyksen vuoksi.

Määräaikaisissa kiinteähintaisissa sähkösopimuksissa myyjä ottaa riskin hinnan noususta ja kuluttaja hinnan laskusta suhteessa sovittuun hintaan. Vastakkain ovat elinkeinonharjoittajan liiketoimintariski ja kuluttajan yksityistalouttaan koskeva riski. Yksittäisellä sähkömyyntisopimuksella on sähkömyyjälle suhteessa huomattavasti pienempi taloudellinen merkitys kuin kuluttajalle. Irtisanomisen jälkeen sähkömyyjä voi mahdollisesti myydä kuluttajalle tarkoitetun sähkön muulle taholle, mikä pienentää sähkömyyjälle irtisanomisesta aiheutuvaa tappiota.

Kun kuluttaja tekee määräaikaisen kiinteähintaisen sähkömyyntisopimuksen, hänen tarkoituksenaan on ennen kaikkea suojautua mahdollisilta sähköhinnan poikkeuksilta nousuilta. Jos sähköhinta kuitenkin sopimusaikana laskee, jää tämä sopimuksen tarkoitus toteutumatta.

Yksittäistapauksessa määräaikaisuutta koskevan ehdon sovittelua voi puoltaa myös se, jos sähkömyyjä ei ole kuluttajan vaatimuksesta huolimatta sovitellut kohtuuttomaksi muodostunutta hintaa.

Kuluttajalle on sähkömyyjän laatimissa sähkömyyntiehdossa annettu mahdollisuus kustannuksitta purkaa sopimus, jos sähkömyynti on ollut keskeytyneenä yli vuorokauden. Tämä voi olla käytännössä kuluttajalle huomattavasti vähäisempi syy irtisanomiselle kuin sopimuksen jatkuminen huomattavan epäedullisena useita kuukausia. Sopimuksen purkamista lyhyen keskeytyksen vuoksi on sopimuksen laatija kuitenkin pitänyt kohtuullisena.

Vaikka liittymis- ja sähköverkkosopimukset selvästi poikkeavat sähkömyyntisopimuksesta, lautakunta kiinnittää huomiota siihen, että sähkömarkkina-alueissa kuluttajalle on annettu mahdollisuus irtisanoa myös määräaikaiset liittymis- ja sähköverkkosopimukset ennen niiden päättymistä kahden viikon irtisanomisajalla ilman mitään erityistä syytä.

Sähkömarkkinadirektiivin (EU) 2019/944 mukaan jäsenvaltioiden on muun ohella varmistettava heikossa asemassa olevien asiakkaiden kuluttajansuojan korkea taso erityisesti sopimusehtojen osalta (28 art. 1 kohta). Lautakunta toteaa, että jos sopimusehdot johtavat kohtuuttomuuteen, kuluttajansuojan korkea taso voidaan varmistaa niiden sovittelulla.

Kuten edellä on todettu, myös määräaikainen sähkö sopimus voidaan yksittäistapauksessa irtisanoa ilman sitä koskevaa nimenomaista ehtoa, jos sen jatkuminen määräajan loppuun olisi kuluttajalle kohtuutonta. Kohtuuttomuuden kynnyks on tällöin kuitenkin melko korkealla.

Edellä olevia sopimuksen sovittelua vastaan ja sitä puoltavia seikkoja punnittuaan lautakunta katsoo, että sähkömyyntisopimuksessa määräaikaisuutta koskevia ehtoja tulee pääsääntöisesti sovitella siten, että kuluttajalla on ilman eri sopimista myyjän kanssa ja ilman seuraamuksia mahdollisuus irtisanoa sopimus, jos kuluttajan maksama kiinteä hinta sähköstä johtaa vuositasolla siihen, että hänen maksettavakseen tulee yli 60 prosenttia enemmän kuin edellä ratkaisussa D/2160/39/2023 mainituin tavoin lasketulla vertailuhinnalla ja tämä hinnanero on yli 600 euroa.

Kohtuullisena irtisanomisaikana lautakunta pitää sähkömarkkinalain säännökset huomioon ottaen kahta viikkoa. Irtisanominen voidaan käytännössä tehdä aikaisintaan vuoden kuluttua sopimuksen alkamisesta.

Nyt käsiteltävässä tapauksessa kuluttajan tekemän määräaikaisen sähkö sopimuksen hinta oli 27,10 senttiä kilowattitunnilta. Sopimus tehtiin 14.10.2022 siten, että kahden vuoden sopimuskausi alkoi 1.11.2022. Sittemmin vuoden 2023 aikana sähkön markkinahinta on ollut pääsääntöisesti tätä alempi. Ajoittain sähkön pörssihinta on ollut jopa negatiivinen. Lautakunta on edellä todennut, että sopimuksen määräaikaisuutta koskevaa ehtoa tulee pääsääntöisesti sovitella, jos kuluttajan maksama kiinteä hinta sähköstä johtaa vuositasolla siihen, että hänen maksettavakseen tulee yli 60 prosenttia enemmän kuin edellä mainituin tavoin lasketulla vertailuhinnalla ja tämä hinnanero on yli 600 euroa. Ottaen huomioon vertailuhinnan laskemistavan nyt käsiteltävässä tapauksessa kohtuuttomuus ja sovittelukynnyksen ylittyminen voidaan arvioida vasta myöhemmin. Vielä lautakunta toteaa, että kuluttajan irtisanoessa sopimuksen kesken sopimuskauden hänellä on edelleen oikeus vaatia sopimuksen sovittelua irtisanomista edeltäneeltä ajalta.

Kuten aiemmissakin sähkö hinnan muutoksia koskevissa ratkaisussa on lausuttu, lautakunta toteaa, että kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n mukainen kohtuuttomuusarviointi on edellä mainituista rajoista huolimatta kuitenkin aina tehtävä tapauskohtaisesti. Tämän vuoksi näistä pääsäännöistä voidaan poiketa, jos yksittäistapauksessa poikkeukselliset olosuhteet antavat siihen aiheita. Tässä arvioinnissa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi se, mikä on sopimuksen ja hinnan muutoksen sekä sähkölaskun kokonaismäärän taloudellinen merkitys kuluttajalle ja se, onko sähköä käytetty välttämättömään tarkoitukseen.

Vaikka lautakunta ei tässä otakaan kantaa siihen, minkälainen sopimussakko irtisanomisesta olisi edellä mainittujen sovittelukynnysten alle jäävissä tapauksissa vielä kohtuullinen, lautakunta katsoo, että sopimussakko voi olla sitä suurempi, mitä pienemmäksi hinnanero edellä mainittuun vertailuhintaan jää.

Päätös syntyi äänestyksen jälkeen. Eri mieltä olevien jäsenten lausunto on päätöksen liitteenä.

Asian ratkaisivat

Pauli Ståhlberg
puheenjohtaja

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahroth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023

Päätökseen yhtyneet jäsenet

Raisa Harju, Juha Hartikainen, Virpi Ikkela, Anu Koskenvuo, Kristel Pynnönen Andersson ja Merja Saari

Eri mieltä Albert Mäkelä ja Juho Mäki-Lohiluoma

Asian esitteli

Annaliisa Ahlroth
ylitarkastaja

Eri mieltä olevien jäsenten lausunto kuluttajariitalautakunnan II täysistunnossa 12.9.2023 ratkaistussa asiassa D/998/39/2023, osapuolet [REDACTED]:

Toteamme, että sähkösopimuksen kohtuullisuusarviointia ei ole perusteltua sitoa sähkön siirtohintojen tai muiden vastaavien hyödykkeiden kohdalla tehtyyn arviointiin. Sopimuksen kohtuullisuutta on arvioitava muilla kriteereillä, joita ratkaisussa on tuotu esiin. Katsomme kuitenkin samalla tavoin kuin enemmistö, että kun määräaikaisen sopimuksen hinnanero muihin määräaikaisiin sopimuksiin verrattuna on riittävän suuri, kuluttajalla voi olla oikeus kohtuusperusteella irtisanoa se ennenaikaisesti.

Albert Mäkelä ja Juho Mäki-Lohiluoma

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU

Ahroth Annaliisa, ylitarkastaja 20.09.2023